

Inhoud

DEEL EEN

- I Tussen de zuilen 11
- II Een contract 17
- III In het gebied van de grote rivieren 28
- IV Guardi en P.L. Tak 41
- V Een zeiltocht 56
- VI Terzake 68
- VII De duiker van Messina 86
- VIII Ek sal jou kry 96

DEEL TWEE

- I Lichtflits in het water 109
- II De nacht van de vallende sterren 129
- III In de wolken 139
- IV De ontvoering 150
- V Achter het fresco 165
- VI Man loopt achterstevoren de trap op 179
- VII Lessen in de kunst 193
- VIII Zonder handen 207
- IX Torso's 228
- X Geboren uit een vrouw 254
- XI Er zwemt niemand in zee 274
- XII Brieven 295
- XIII Heiligschennis 304

DEEL DRIE

- I Helder zien 319
- II Een tochtstroom in de catacomben 349
- III De arm 361
- IV Napels-Capri-Napels 379
- V Niet de schaduw maar de wolk 398
- VI Cirkel in het gras 415

Verantwoording 423

Tussen de zuilen

De regen had zichzelf aangekondigd. Windvlagen waren door de pijnbomen op de heuvels gestoven, in de straten van Rome waren kranten de lucht ingeblazen, een enkele vroege wandelaar had de druppels van een fontein op zijn gezicht gevoeld, en daarna had de regen niet lang meer op zich laten wachten.

Hanna Piccard zag het regenscherm naderbij komen over de stad: ze reed in een taxi over de kronkelende via Garibaldi naar de top van de Gianicolo en had een uitzicht over het oude Rome aan de overzijde van de Tiber. Zwanger van voorgevoelens ging ze niet, integendeel, ze had last van naweën: die nacht had ze voor de eerste maal in haar leven het bed gedeeld met een Italiaan. Ze verheugde zich op een stortbui.

De avond tevoren was ze dronken geworden, heen en weer geslingerd tussen een roekeloze jubel en een even roekeloze somberheid. Tegen middernacht was het gezelschap uiteengevallen. Plotseling was ze alleen geweest met de man die haar met zoveel volharding met zijn ogen had gevolgd en zo zijn best had gedaan zich iets te herinneren van zijn bezoek aan de Lage Landen, dat het wel van een meedogenloze hardheid moest getuigen als ze hem nu nog zijn beloning wenste te onthouden. Ze voelde voldoende onverschilligheid om met hem mee te kunnen gaan. Bij het zien van zijn appartement was haar de schrik om het hart geslagen, maar ze had nog enig genot gepeurd uit de gedachte dat ze zichzelf aan het vergooien was.

Bij dat genot was het gebleven. Om te beginnen werd het licht gedoofd, ondanks haar tegenwerpingen, en zo was haar het zicht op de welvingen van een mannelijk lichaam ontnomen. Vervol-

gens was haar te verstaan gegeven dat ze bovenal willoos en lijdzaam diende te zijn om haar gastheer te kunnen gerieven. Nu hield ze er wel van om passief te zijn en verleid te worden, ze hield er wel van om helemaal niets meer te willen, maar niet als haar dat min of meer bevolen werd. Ze had hem zijn gang laten gaan en veel verleidingskunst was haar niet getoond. Na tien minuten was hij kennelijk voldaan. Wat ze als het voorgerecht had beschouwd bleek de hele maaltijd te zijn. Ze had zich opgericht, neuriënd de begeerlijke vetplooien van de veertigjarige journalist gekneed en ten slotte het heft in eigen hand genomen. Om de een of andere reden voelde haar vrijwel onzichtbare minnaar zich toen opeens gekwetst. Hij was opgestaan en had de rest van de nacht in een ander vertrek doorgebracht.

Toen de eerste regendruppels op de taxi spatten, draaide Hanna Piccard een raam open om van de geur van naderende regen te genieten. De chauffeur legde een hand om zijn nek – om zijn overgevoelige nekje, zo vertelde ze later – en hij verzocht haar het raam te sluiten. Ze liet het lang genoeg openstaan om hem duidelijk te maken dat zijn toon haar niet beviel. Regensluiers dreeven over de Tiber. In een uitgestorven via del Corso remde de chauffeur zo bruusk dat ze vooroversloeg. Ze beklagde zich en ditmaal was het háár toon die hém niet beviel. Zonder haar van repliek te dienen reed hij verder, zij het met de snelheid van een wandelaar. Inmiddels kletterde de regen op de auto.

Had ze zich dit stapvoets rijden laten welgevallen, dan zou ze waarschijnlijk toch wel droog zijn thuisgekomen en geen uitzonderlijke herinneringen hebben bewaard aan een zondagochtend in de herfst van 1976. Maar ze waagde het haar ongeduld te tonen met een armgebaar. Prompt lichtte de chauffeur zijn voet van het gaspedaal, liet zijn wagen over de keien van de zojuist bereikte piazza della Rotonda hobbelen en bracht hem tot stilstand voor het Pantheon. Aan zijn kaken zag ze dat hij sprak, maar de ratelende regen maakte hem onverstaanbaar.

‘Zei u iets?’ riep ze.

‘Of u zo goed wilt zijn mijn wagen te verlaten,’ antwoordde hij, met stemverheffing en zonder om te kijken.

‘Meneer, ik woon hier vlakbij. Wat heb ik gedaan? Als u me

nog drie minuten zou kunnen verdragen zou ik u dankbaar zijn.’

‘Uw volgende klant kan wel even wachten.’

‘Meneer, u bent onbeschoft!’

‘Uit mijn wagen! En betaal me niets, want uw geld zal me ongeluk brengen.’

‘Meneer, ik wil naar huis!’

De chauffeur stak een sigaret op, langzaam. Hanna Piccard sloeg haar armen over elkaar, vastbesloten om geen krimp te geven en vijf minuten gingen voorbij met het luisteren naar de regen. Toen ze haar ogen sloot verlangde ze naar de herfstdagen waar ze in het park van de Villa Borghese zo van genoten had: die dagen van roerloze bomen en wazigheid, die dagen van klamme warmte waarop ze zich op een aangename wijze beklemd voelde door de spanning die in de lucht hing: de spanning van het onbesliste.

‘Hoe lang moet ik nog wachten?’ riep ze ten slotte uit.

De chauffeur negeerde haar. Het had geen zin om nog langer te wachten. Hanna Piccard wierp hem wat bankbiljetten toe, wrong zich uit de taxi en rende over de glibberig geworden keien naar het Pantheon. De taxi reed ogenblikkelijk weg. Toen ze de zuilen van de portico bereikt had droop het regenwater al uit haar kortgeknipte haren.

Tussen de zuilen, tussen die kolossale zuilen van roze en grijs graniet, voelde ze zich geborgen en ze genoot van het ratelen en kletteren, het geselen en striemen, het plenzen en gutsen van de regen. Van jongsaf aan had ze deuren en ramen geopend zodra het begon te stortregenen. Huiverend schoof ze haar handen in de mouwen van haar jas en met kleine, ritmische stappen liep ze heen en weer in het westelijk deel van de portico, het hoofd gebogen alsof ze zich bezon.

‘Ach, een mens moet niet kleinzielig zijn,’ mompelde ze. ‘Het leven is groot.’

Dankzij die wolkbreuk en dankzij de ruimtelijke gewaarwording die ontstond bij het lopen tussen de zuilen, verdween al eens haar gevoel van beklemming en ze haalde dieper adem. De zuilen waren monolieten, zo wist ze, en door het woord monoliet in gedachten te herhalen en zichzelf voor te houden dat deze zui-

len al tweeduizend jaar lang stand hadden gehouden, herstelde ze het wankele geloof in haar eigen innerlijke kracht. Enige tijd later dacht ze aan haar kleine rots, de rots in haar middenrif die altijd weer ongeschokt boven water kwam. Ze stond stil, kamde haar natte haren en had de aanwezigheid van anderen nog steeds niet opgemerkt. Haar enige voor gevoel betrof het plotseling opkomende geluk: ze voorzag dat het tegen de avond al te hoog zou zijn opgelopen. Toen verplaatste ze zich naar het oostelijk deel van de portico.

Onder een parasol zat daar een zwaarlijvige vrouw van een jaar of vijftig, voorlezend uit een boulevardblad. Tussen de nog lege emmers voor de bloemen stond een oude man met gebogen hoofd te luisteren naar de berichten van de schandaalpers. De vrouw zat breeduit en genoeglijk op een kruk, de man stond schriek en gedwee tussen de emmers en hij hoorde haar aan. Hanna Piccard werd vertederd door dit tweetal achter in de portico, het genoeglijke van de vrouw, het trouwhartige van de oude man en de band die er tussen hen leek te bestaan. Ze smolt van vertedering en mompelde dus, als gewoonlijk: 'Ach God.'

Enkele seconden later ontdekte ze tussen de zuilen een derde persoon. Het was een man van een jaar of dertig, hij zat op het basement van een zuil en keek naar hetgeen haar zo had ontroerd. Hanna Piccard stond schuin achter hem en het geluid van het neergutsende water had haar voetstappen onhoorbaar gemaakt. In een oogwenk had ze een aantal routinemetingen verricht: de lengte, het gewicht, de proporties en de leeftijd van een mannelijk lichaam. De binnenstromende gegevens verwerkte ze natuurlijk onbewust, maar het was duidelijk dat er een zekere aantrekkingskracht uitging van deze slanke man en van zijn lichaamshouding, want haar ogen hechtten zich aan hem. Het eerste dat haar werkelijk trof was de wijze waarop hij keek naar de vrouw onder de parasol en de man tussen de lege emmers, want deze paste niet in haar codes. Zijn manier van kijken trof haar als hoogst onbeschaamd. De man zat roerloos, steunde zijn onderarmen op zijn knieën en keek vanuit zijn ooghoeken, het hoofd gekanteld als de kop van een roofvogel. Het leek of hij vergeten was dat hij keek.

Tsjonge! Dat woord schoot door haar hoofd. Tsjonge, dacht

ze, dat iemand anderen zo schaamteloos durft gadeslaan, het is of hij ze met zijn ogen wil verslinden, het lijkt wel een voyeur. De verontwaardiging die haar gedurende enkele seconden beheerste werd getemperd door de kleur van zijn jasje: het was een herfstkleur. Ondanks de verbeterde en bijna angstaanjagende aandacht die uitging van het gebogen bovenlijf en het gekantelde hoofd, bespeurde Hanna Piccard in deze man ook het ijle en afwezige van de herfstdagen waar ze in het park van de Villa Borghese zo van genoten had. Gedurende een halve minuut nam ze de vreemdeling in zich op. Toen werd haar aandacht afgeleid door het aan de rand van de portico neergutsende water en er doemde een lang vergeten herinnering in haar op.

Ze was jong en het stortregende. Er waren twee vriendinnen en er was een boom in het park van een buiten op de Veluwe. Een boom om onder te schuilen, een boom om te omhelzen, een boom zo dik dat drie meisjes, die elkaar de hand reikten en zich rekten, hem niet konden omvatten. Omvatten konden ze hem niet, maar ze genoten ervan om hun borst tegen de ruwe schors te drukken. Ze lachten, hijgden en rekten zich uit. Ondertussen had zij over haar schouder gekeken naar grijze regensluiers die langs een bosrand trokken, gekweld, ondanks haar opwindende, door een diep gewortelde onverschilligheid.

Zonder hem te zien wist Hanna Piccard dat de man haar nu had opgemerkt en gadesloeg. Ze verdroeg zijn blik niet langer dan twee seconden en toen keek ze hem aan om niet verslonden te worden. Ze schrok van een langwerpige en benig gezicht en schoof haar handen dieper in de mouwen van haar jas, maar haar schrik werd getemperd door de kleur van zijn ogen: deze was zwartblauw. De afstand van vier meter leek haar opeens te klein. De man glimlachte naar haar, alsof hij zijn belangstelling voor de nog steeds voorlezende matrone en de nog steeds geduldig luisterende oude man met haar wilde delen; en ze had wel naar hem willen glimlachen, maar ze kon het niet, zomaar zo gemeenzaam zijn, dat kon ze niet: haar gezicht verstrakte en ze wendde zich van hem af. Ze ergerde zich aan haar manier van doen, maar al gauw kwam het haar voor dat ze zich ergerde aan de glimlach van een wildvreemde die volmaakt schaamteloos de anderen gadesloeg. En ergernis, een gevoel van ergernis zou haar

herinnering aan deze eerste ontmoeting gaan beheersen.

Ze keerde terug naar haar uitgangspunt en in afwachting van het einde van de regen liep ze nog geruime tijd heen en weer tussen de zuilen, met kleine ritmische stappen, in een vergeefse poging het gevoel van gelijkmatigheid weer op te roepen. Nu en dan ving ze een glimp op van de man op het basement van de zuil: het argeloze was uit zijn houding verdwenen.

Naast de portico werd een bestelwagen geparkeerd. In de stromende regen werden de bloemen uitgeladen en in de emmers gezet. Ze wilde zichzelf met drie bossen bloemen verrassen en de oude man wat geld laten verdienen, maar ze durfde die zwaarlijvige vrouw niet te benaderen en durfde zich niet opnieuw aan die zwartblauwe ogen te vertonen. Ze kocht geen bloemen en ook dat ergerde haar.

De regen duurde haar te lang, ze werd ongeduldig en verliet de portico. Ze liep langzaam en kwam doornat thuis. Toen ze de sloten van de voordeur had geopend en na een zwerftocht van vierentwintig uur de zachte roffel van kattenpoten op een houten vloer vernam, was ze de man tussen de zuilen op slag vergeten.

II

Een contract

Het was nog volop zomer toen Hanna Piccard in Rome arriveerde. Ze had de trein genomen om haar twee katten, zwaar gedrogeerd, verborgen in een goed geventileerde reistas, het land binnen te kunnen smokkelen en ze zo van ziekte, verhongering of dood in een quarantaineverblijf te redden. Het was nog volop zomer en het kostte haar moeite ervan doordrongen te raken dat ze ditmaal in Rome was aangekomen om er te werken: ze diende zichzelf nu immers te beschouwen als de Italiaanse correspondent van een Nederlandse avondkrant.

Hanna Piccard was de opvolgster van een gewezen jezuïet die in enkele weken tijd door een ziekte was gesloopt en zich in Rome had laten begraven. De opvolging was snel geregeld, want ze was de enige behoorlijke kandidate: ze sprak Italiaans, kende het land van vele bezoeken, ze was ambitieus en werd door buikige redacteuren al jarenlang een slim meisje of een spitse tante genoemd. Ze balde haar vuisten of priemde een gestrekte wijsvinger in een denkbeeldig achterste als ze zo – een slim meisje, een spitse tante – werd genoemd en deze gebaren wekten bij sommigen de indruk dat men met een krachtige persoonlijkheid te doen had. Nadat ze een contract had getekend dat haar tot een tweejarig verblijf in Rome verplichtte, had ze haar toevlucht gezocht in het café: het speet haar Amsterdam te moeten verlaten en het speet haar nog meer dat ze geen geliefde bezat die haar bond aan de stad.

Een maand later droeg ze twee bewusteloze katten door Rome. Ze bedolf zichzelf onder afspraken om van de feiten doordrongen te raken, waagde zich in het gebouw van de Buitenlandse Persclub en liet een kaartje drukken. De achterzijde van dit

kaartje werd gesierd door het devies van haar krant, een devies van negentiende-eeuwse liberalen waar ze aan verknocht was geraakt. Lux et Libertas, stond er te lezen, Licht en Vrijheid.

Het eerste geschikte appartement dat haar werd aangeboden lag vlak bij de Sant' Ivo della Sapienza en dat trof haar als een merkwaardig toeval. Door het keukenraam kon ze de koepel van de Sant' Ivo zien, de eerste Romeinse kerk die ze, veertien jaar geleden, had bezocht. Ze was destijds aangetrokken door de stenen spiraal op de lantaarn van de koepel. De spiraal deed haar denken aan een ziggurat en aan astronomen onder de sterrenhemel van het oude Babylon en ook wel aan de slagroomkrul op een gebakje. Ze zocht niet verder, huurde dit appartement en zo kon ze voortaan elke ochtend een blik werpen op haar eerste herkenningspunt in Rome.

Tevens lag het appartement in de nabijheid van de piazza della Rotonda en daar had ze haar eerste indruk van Rome opgedaan. Op een zondagmiddag was ze er uit een stadsbus gestapt, zeulend met een overvolle koffer, en het leek of ze op een dorpsplein was aangekomen, want de terrassen waren er toen nog niet. Ze zag een uitgestorven plein, geblakerd door de zon. De kleuren van de huizen waren oud en stoffig, het pleisterwerk was verbrokkeld, de fontein reutelde en tussen de zuilen voor het Pantheon stond een slaperig paard. De suggestie van landelijke rust werd nog sterker toen de overige passagiers verdwenen waren en de buschauffeur de motor afzette. Er ging een siddering door het buslichaam en hetzelfde gold voor het hare. Ja, had ze toen gedacht, ja. Enkele minuten later was ze gestruikeld en gevallen: haar koffer was te vol en te zwaar, toen al. Ze was achttien jaar.

Nadat ze zich in Rome had geïnstalleerd kwam deze eerste en door pijn getekende ervaring weer in haar tot leven. Op een terras aan de piazza della Rotonda betastte ze onwillekeurig haar knieschijven en ze herinnerde zich het uitgestorven plein, de oude kleuren, het reutelen van de fontein, het slaperige paard, de siddering in haar lichaam, het naïeve ja, het struikelen en vallen. Ze schudde haar hoofd en hield zichzelf voor dat het onzinnig was een bijzondere betekenis aan deze kennismaking met Rome